Utbildningsutskottets betänkande 1982/83: 6

om grundläggande högskoleutbildning m.m.

Motionerna

1981/82: 309 av Ulla Ekelund (c) och Sigvard Persson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att vid en kommande översyn av Utbildningsplan för förskolan större utrymme bör ägnas åt Livsåskådningsfrågor.

1981/82: 354 av Stina Andersson (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller att utbildningen av barnomsorgs- och lärarpersonal i ökad utsträckning skall omfatta kunskap om handikapp och utvecklingsstörningar hos barn.

1981/82: 358 av Nils Erik Wååg m. fl. (s, m, c, fp) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär att teknikhistoria införs som obligatoriskt undervisningsämne i civilingenjörsutbildningen vid de tekniska högskolorna.

1981/82: 418 av Ulla Ekelund m. fl. (c) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

1. att riksdagen uttalar att i den framtida lärarutbildningen religionskunskapens grundkurs för en i förhållande till nuvarande kursplan utökad tid samt att kursinnehåll och metodik ses över.

1981/82: 421 av Birgitta Rydle m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening uttalar att försvars- och säkerhetspolitik skall ingå i samhällskunskapslärarnas utbildning.

1981/82: 578 av Hans Alsén m. fl. (s) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

1. att riksdagen hos regeringen anhåller att åtgärder vidtas i syfte att ändra utbildningsplanerna inom högskolan på marknadsföringsområdet så att undervisningen inriktas på att tillgodose konsumenternas behov av saklig produktinformation.

1981/82: 581 av Karin Flodström m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande högskoleutbildningens konsumentekonomiska moment.

1981/82: 675 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till socialutskottet remitterade motionen 1981/82: 674 – yrkas

1. att riksdagen uttalar sig för och hos regeringen hemställer om förslag

innebärande att utbildningen för förskollärare och fritidspedagoger samordnas, varvid utbildningstiden förlängs till fyra år med varvad teori och praktik i enlighet med vad som anförs i motionen,

2. att riksdagen uttalar sig för och hos regeringen hemställer om förslag innebärande att de som har anställning inom utbildningsyrkena men saknar formell kompetens bör ges möjlighet att genomgå utbildningen och att för denna kategori ersättning skall utgå under utbildningstiden motsvarande full lön.

1981/82:676 av Anita Bråkenhielm (m) och Blenda Littmarck (m) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

2. att en översyn görs av musikämnets ställning inom lärarutbildningen.

1981/82:756 av Bonnie Bernström (fp) och Marie Nordström (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts beträffande behovet av påbyggnadskurs i Montessoripedagogik för låg- och mellanstadielärare i Sverige.

1981/82:759 av Görel Bohlin m. fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär att ämnet barndans tillförs förskoleseminarierna som separat ämne,

2. att riksdagen hos regeringen begär att fortbildningskurser i ämnet barndans bör erbjudas redan verksamma förskollärare.

1981/82:760 av Gunhild Bolander m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att frågan om en förbättrad utbildning av syofunktionärer i "medicinsk syo" skall beaktas i den nya utbildningen.

1981/82:764 av Birgitta Hambraeus m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening uttalar att ämnet regional planering skall säkerställas.

1981/82:776 av Eva Winther m. fl. (fp) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att jämställdhet bör ingå som obligatoriskt ämne i grundutbildning liksom vidare- och fortbildning av lärare och som integrerad del i den specialiserade ämnesutbildningen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om åtgärder för att minska snedrekryteringen till lågstadielärare.

1981/82:980 av Gunilla André (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening uttalar att i all utbildning av lärare för grund- och gymnasieskolan skall avsättas undervisningstimmar för könsrolls-/jämställdhetsfrågor.

1981/82:981 av Margareta Andrén (fp) och Ylva Annerstedt (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att praktisk invandrarkunskap skall ingå vid utbildning av all sjukvårdspersonal, liksom av övriga befattningshavare som kommer i speciell kontakt med invandrare såsom poliser, tullpersonal, lärare, arbetsförmedlare och socialarbetare.

1981/82:982 av Kerstin Anér (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande juristutbildningen.

1981/82:987 av Elisabeth Fleetwood (m) och Birgitta Rydle (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar uttala att handikappkunskap skall ingå som ett obligatorium i gymnastiklärarutbildningen;

2. att riksdagen beslutar uttala vikten av ett effektivt fungerande samarbete mellan sjukgymnaster och gymnastiklärare i vad gäller de handikappades fysiska träning.

1981/82:1000 av Birgitta Rydle m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär åtgärder för att utbildning av Montessori-lärare skall komma till stånd.

1981/82:1008 av Eva Winther m. fl. (fp) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

3. att riksdagen uttalar att jämställdhetsaspekter skall finnas med i de företags- och nationalekonomiska kursprogrammen från gymnasie- till doktorandnivå.

1981/82:1102 av Stig Alemyr m. fl. (s) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till socialutskottet remitterade motionen 1981/82:406 – såvitt nu är i fråga yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av att omarbeta utbildningsplanerna för förskollärarutbildningen och fritidspedagogutbildningen.

1981/82:1116 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till socialutskottet remitterade motionen 1981/82:1115 – såvitt nu är i fråga yrkas

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag som innebär att en arbetsmedicinsk grundkurs omfattande minst sex veckor införs i läkarutbildningen.

1981/82:1344 av Kerstin Anér (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att universitets- och högskolecämbetet företar en översyn av utbildningsplaneringen inom civilingenjörsutbildningen så att humanistiska och socialvetenskapliga perspektiv får större plats i den tekniska utbildningen.

1981/82:1349 av Gunhild Bolander (c) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen undersöker möjligheterna att antingen göra en översyn av nuvarande utbildningsplaner eller att inrätta en påbyggnadslinje för den del av rehabiliteringslinjen som är inriktad på sjukgymnastik, allt i syfte att psykisk utvecklingsstörning skall tas upp i undervisningen.

1981/82:1362 av Iris Mårtensson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslu-

tar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av en översyn av utbildningen av industri- och hantverkslärare när det gäller såväl dimensionering av den som innehållet i grundutbildningen, lokaliseringen av instruktörsutbildningen samt rekryteringen till den forskningsanknutna utbildningen.

1981/82: 1363 av Börje Nilsson (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av utbildningen för personal som inom skolan har ansvar för elevers fysiska träning i syfte att handikappade elever skall kunna delta i gymnastik och idrott.

1981/82: 1380 av Lena Öhrsvik (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag med anledning av gäststuderandekommitténs betänkande.

1981/82: 1577 av Blenda Littmarck m. fl. (m) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till justitieutskottet remitterade motionen 1981/82: 1576 – yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna att i vårdutbildningen bör ingå en grundlig information om alkoholsjukdomarnas primära och sekundära symptom.

1981/82: 1595 av Kerstin Sandborg m. fl. (fp) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till socialutskottet remitterade motionen 1981/82: 1593 – yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående förbättring av undervisningen i alkoholfrågor inom sjukvårdsutbildningen.

1981/82: 1784 av Görel Bohlin (m) och Rune Rydén (m) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av nuvarande utbildning och forskning inom området socialrätt i syfte att anpassa utbildningens krav och omfattning till de förändringar som kan förväntas uppkomma till följd av lagstiftningen på det sociala området,

2. att riksdagen begär att regeringen överväger om utbildningen till juristexamen skall innehålla obligatorisk kurs i socialrätt.

1981/82: 1793 av Gullan Lindblad (m) och Siri Häggmark (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär skyndsam översyn av innehållet i vårdyrkesutbildningen syftande till utmönstring av kvasipsykologiska och för kursdeltagarna förargelseväckande och delvis kränkande inslag av den typ som exemplifierats i föreliggande motion.

1981/82: 1810 av Maj Pehrsson (c) vari yrkas att riksdagen uttalar att man vid läkarnas grundutbildning bör beakta nödvändigheten av en förbättring av utbildningen i reumatologiska och närbesläktade sjukdomar.

1981/82: 1814 av Christina Rogestam m. fl. (c) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen har anförts om lärarnas tjänstgöring och inriktningen av personalutbildningen,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag angående förändrad lärarutbildning i enlighet med vad som anförts i motionen.

1981/82: 2046 av Gösta Bohman m. fl. (m) vari – med hänvisning till vad som anförts i avsnittet Alkohol- och narkotikamissbruket i den till finansutskottet remitterade motionen 1981/82: 2018 – yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att alkoholfrågorna bör ges större utrymme i vårdutbildningarna.

1981/82: 2047 av Gösta Bohman m. fl. (m) vari – med hänvisning till vad som anförts i avsnittet Socialpolitik i den till finansutskottet remitterade motionen 1981/82: 2018 – yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utbildningen av personal inom äldrevården och äldreomsorgen.

1981/82: 2095 av Sven Johansson m. fl. (c) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till socialutskottet remitterade motionen 1981/82: 2094 – yrkas att riksdagen beslutar uttala sig för att tillräckligt utrymme bereds för livsåskådningsfrågor i personalens utbildning.

Utskottet

I detta betänkande behandlar utskottet ett antal motioner väckta under allmänna motionstiden 1982, vilka till största delen avser innehållet i olika allmänna utbildningslinjer i högskolan.

Sedan den 1 juli 1977 bedrivs grundläggande högskoleutbildning på linjer och på enstaka kurser. Linjerna är allmänna, lokala eller individuella utbildningslinjer samt påbyggnadslinjer som bygger på allmänna utbildningslinjer. De allmänna utbildningslinjerna skall utformas så att de förbereder för verksamhet inom visst yrkesområde eller viss sektor av arbetslivet. De tillhör liksom påbyggnadslinjerna någon av sektorerna för utbildning för tekniska yrken, utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken, utbildning för vårdyrken, utbildning för undervisningsyrken samt utbildning för kultur- och informationsyrken.

Riksdagen bemyndigar regeringen att inrätta allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer. Då anges också resp. linjes namn och längd uttryckt i poäng samt riktlinjer för utbildningen. Riksdagen bemyndigar också regeringen att besluta om att ändra linjes namn och längd samt om att linje skall upphöra. Förteckningar över allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer upptas i bilagor till högskoleförordningen (1977: 263).

För allmän utbildningslinje resp. påbyggnadslinje skall det finnas en *utbildningsplan*. Denna fastställs av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) för linje vid högskoleenhet under UHÄ:s tillsyn (för linje vid Sveriges lantbruksuniversitet av dess styrelse).

I utbildningsplan för allmän utbildningslinje eller påbyggnadslinje redovisas regeringens och riksdagens beslut om inrättande av linjen, syftet med linjen samt det huvudsakliga innehållet i linjen och den huvudsakliga uppläggningen av den. Vidare anges behörighetsvillkor för antagning samt de betyg som skall användas.

För allmän utbildningslinje och påbyggnadslinje skall vid varje läroanstalt som anordnar linjen finnas en *lokal plan* för linjen i vilken anges kurser och utbildningsmoment i linjen samt de föreskrifter som kan behövas. Lokal plan fastställs av berörd linjenämnd efter samråd med berörda institutioner eller andra arbetsenheter.

Slutligen skall det finnas *kursplan* för kurs som ingår i allmän utbildningslinje eller påbyggnadslinje. Även kursplan fastställs av linjenämnden efter förslag från institutionerna (motsv.). I kursplan skall anges kursens benämning och poängtal, syftet med kursen och det huvudsakliga innehållet i den. Vidare skall anges den huvudsakliga karaktären av den undervisning och de läromedel som kan, bör eller skall förekomma i kursen. Där skall också anges villkor för tillträde till kursen, formerna för kunskapsprövning samt de övriga föreskrifter som kan behövas.

Beroende på olika linjers ursprung och tradition har utbildningsplanerna ett varierande utseende och omfång. Bl. a. mot denna bakgrund har UHÄ den 27 maj 1982 beslutat att göra en genomgång av samtliga gällande utbildningsplaner och, i de fall behov föreligger, revidera dessa både till form och innehåll i överensstämmelse med av UHÄ fastställda riktlinjer (UHÄ-FS 1982: 71). I dessa riktlinjer anförs bl. a. att en utbildningsplan till största delen måste betraktas som normativa föreskrifter och därför i formellt avseende är en författning. I en central myndighets författningssamling ingår normalt både föreskrifter, dvs. författningar, och allmänna råd om tillampningen av författningar. Vid revideringen av utbildningsplanerna skall klar åtskillnad mellan föreskrifter och allmänna råd göras.

UHÄ konstaterar att utbildningsplanerna är ett av de viktigaste instrumenten för UHÄ:s styrning av den grundläggande högskoleutbildningen. Utbildningsplanerna måste i första hand anses komma att utnyttjas av linjenämnderna som grund för lokala planer och kursplaner. De kommer även att utnyttjas av institutionerna i samband med att dessa avger förslag till kursplaner. Utbildningsplanerna har dessutom ett allmänt informationsvärde, t. ex. för andra myndigheter.

Beskrivningen i utbildningsplanerna av en linjes huvudsakliga innehåll och uppläggning skall enligt riktlinjerna för UHÄ:s revidering avse grovstrukturen hos linjen som helhet. Denna beskrivning skall göras klar och entydig men inte så detaljerad att den försvårar möjligheterna till en fortlöpande anpassning av utbildningen till dels utvecklingen inom yrket/yrkesområdet, dels kunskapsutvecklingen inom det fält där yrket hör hemma.

UHÄ:s revidering av utbildningsplanerna avses vara avslutad före utgången av år 1983.

Utbildning för tekniska yrken

I tre motioner behandlas frågor om utbildning inom sektorn för utbildning för tekniska yrken. I en av dem, 1981/82: 764, yrkas att riksdagen som sin mening skall uttala att ämnet *regional planering* skall säkerställas. Motionärerna erinrar om att en tjänst som professor i ämnet regional planering inrättades vid tekniska högskolan i Stockholm (KTH), sektionen för arkitektur, i slutet av 1960-talet. De anför att ämnet fyller en viktig funktion och ger exempel på genomförda projekt.

Med anledning av regeringens förslag hösten 1980 (prop. 1980/81: 20) om att spara 4 milj. kr. inom arkitekturforskningen begärde riksdagen att frågan om arkitekturforskningens organisation skulle utredas (UbU 1980/81: 12 och 15, rskr 1980/81: 120). I 1982 års budgetproposition (prop. 1981/82: 100 bil. 12 s. 499–500) anförde föredragande statsrådet att sparmålet om 4 milj. kr. borde vara genomfört budgetåret 1985/86 och föreslog att 500 000 kr. skulle sparas budgetåret 1982/83. Riksdagen godkände den föreslagna besparingen för budgetåret 1982/83 (UbU 1981/82: 24 p. 5, rskr 1981/82: 312). UHÄ fick den 4 februari 1982 regeringens uppdrag att redovisa hur den förordade sammanlagda besparingen, dvs. 4 milj. kr., skall genomföras. I avvaktan på denna redovisning får enligt regeringens beslut inga tjänster som professor eller universitetslektor inom arkitekturområdet tillsättas eller omprövas, däribland professuren i regional planering vid KTH. I skrivelse till regeringen den 20 oktober 1982 har UHÄ gjort en delredovisning av uppdraget och föreslagit att 1 289 000 kr. skall sparas budgetåret 1983/84. Vidare har UHÄ föreslagit att professuren vid KTH i regional ekonomi skall få återbesättas, redan innan det totala besparingsförslaget föreligger. Detta senare förslag motiveras bl. a. med att UHÄ i anslagsframställningen för budgetåret 1983/84 föreslagit en påbyggnadslinje om 40 poäng i samhällsplanering avsedd för arkitekter, väg- och vattenbyggnadsingenjörer, lantmätare m. fl.

Med hänvisning till att frågan om återbesättning av tjänsten som professor i regional planering ingår i den samlade beredningen av UHÄ:s nyligen avlämnade förslag föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1981/82: 764.

Vissa inslag i civilingenjörsutbildningarna tas upp i motionerna 1981/82: 358 yrkande 1 och 1981/82: 1344. I den förstnämnda motionen yrkas att riksdagen hos regeringen skall begära att *teknikhistoria* skall införas som obligatoriskt ämne i civilingenjörsutbildningen. I motionen anförs att ingenjörsutbildningen skall ge en helhetssyn på tekniken och sätta in den tekniska utvecklingen i ett bredare perspektiv. Därför borde grundläggande kunskaper om teknikens utveckling m. m. ingå i utbildningen av ingenjörer. Motionärerna hänvisar till att ämnet finns vid tekniska högskolor i andra länder och redovisar även kurser som givits vid svenska tekniska högskolor.

Humanistiska och samhällsvetenskapliga perspektiv bör enligt motion 1981/82: 1344 få större plats i den tekniska utbildningen. Detta kan enligt motionären ske genom att i teknikämnena integrera *humanistiska och samhällsvetenskapliga inslag* eller genom att profiler utvecklas inom den tekniska utbildningen med viss inriktning mot humaniora m. m. UHÄ bör enligt motionären få i uppdrag att göra en översyn av de tekniska utbildningarna med detta syfte.

Som utskottet inledningsvis redovisat ankommer det på UHÄ att fastställa utbildningsplaner för allmänna utbildningslinjer i högskolan. I samband med högskolereformen fastställdes utbildningsplaner för civilingenjörsutbildningarna år 1977. I dessa sägs bl. a. att "utbildningen skall ge medvetenhet om hur tekniken påverkar samhället i stort och människors levnadsförhållanden, ur såväl social som ekologisk synvinkel". Den skall också ge medvetenhet om "energins och andra naturresursers begränsning samt vikten av att dessa resurser tillvaratas". UHÄ:s planeringsberedning för utbildning för tekniska yrken samt för de matematisk-naturvetenskapliga och tekniska fakulteterna vidareutvecklade år 1979 bl. a. dessa frågor i en diskussionspromemoria (UHÄ-rapport 1979: 17) som i första hand riktades till högskolorna och till de studerandes blivande arbetsgivare. I rapporten behandlas teknikens historiska utveckling, sambandet teknik – samhälle, teknikerrollen, utbildningsförnyelse m. m. Ytterligare diskussionsunderlag har nyligen tagits fram genom UHÄ-rapporten 1982: 6, Humaniora och teknik – kan de mötas?

Utskottet utgår från att det här redovisade synsättet som kommit till uttryck bl. a. i utbildningsplanerna även präglar det fortsatta arbetet inom UHÄ med översyn av de aktuella utbildningsplanerna. Det ankommer på UHÄ och även på linjenämnder och institutioner att överväga och pröva i vad mån nya moment kan införas i utbildningarna inom de ekonomiska och personella ramar samt de tidsramar som står till buds. Initiativ har också tagits på det lokala planet, t. ex. till kurser i teknikens historia.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1981/82: 358 yrkande 1 och 1981/82: 1344.

Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken

I två motioner, 1981/82: 578 yrkande 1 och 1981/82: 581, behandlas frågan om konsumentekonomiska moment i ekonomisk högskoleutbildning. Motionärerna anser att den samhälleliga konsumentpolitiken måste återspeglas i ekonomutbildningen och att de *konsumentekonomiska inslagen* i utbildningen måste utgå från ett konsumentperspektiv.

Riksdagen har vid flera tillfällen under 1970-talet uttalat sig för ett ökat utrymme för utbildning och forskning på det konsumentekonomiska området (t. ex. UbU 1975: 9 s. 23–24, rskr 1975: 92, UbU 1979/80: 9, rskr 1979/80: 77). Vid riksmötet 1980/81 tog riksdagen principiell ställning för en

reformering av de administrativt och ekonomiskt inriktade utbildningslinjerna inom högskolan (UbU 1980/81: 23 s. 13–15, rskr 1980/81: 272). I anslagsframställningen för budgetåret 1983/84 föreslår nu UHÄ att en ny ekonomlinje om 140 poäng skall inrättas den 1 juli 1983. Den 6 oktober 1982 har UHÄ fattat ett preliminärt beslut om utformning av utbildningsplanen för ekonomlinjen, under förutsättning av regeringens och riksdagens bifall till förslaget om linjens inrättande. Enligt UHÄ skall utbildningen på ekonomlinjen präglas av allsidighet och kritisk granskning beträffande olika parters skilda mål och intressen. Ekonomiska besluts och åtgärders konsekvenser för olika intressenter skall belysas. Utbildningen skall utveckla en förmåga att förstå såväl olika intressenters perspektiv på ekonomiska skeenden och företeelser som de värderingskonflikter som kan finnas i olika partsrelationer. Samhälls-, löntagar-, konsument- och ägarintressena skall belysas. Samtliga i utbildningen ingående moment skall präglas av balans mellan dessa olika intressens perspektiv. Linjen skall bestå av ett basblock om 80 poäng med fyra alternativa inriktningar och en fortsättningsdel om 60 poäng med upp till åtta alternativa inriktningar. En av dessa åtta inriktningar är konsumentekonomi, en annan marknadsföring. Vidare föreskrivs att fortsättningsdelen med inriktning mot marknadsekonomi bl. a. skall ge de studerande kännedom om konsumentpolitikens mål och medel samt ge dem förmåga att förstå konsumenters problem i samband med förvärv och användning av varor och tjänster.

Riksdagen får således senare ta ställning till förslaget om inrättande av en ny ekonomlinje. I enlighet med då givna riktlinjer fastställer UHÄ slutgiltigt utbildningsplan för linjen. De lokala utbildningsmyndigheterna får därefter närmare utforma utbildningen efter givna riktlinjer och fastställd utbildningsplan. Utskottet föreslår med det anförda att riksdagen avslår motionerna 1981/82: 578 yrkande 1 och 1981/82: 581.

Två motioner rör juristutbildningen.

Enligt motion 1981/82: 982 bör riksdagen ge regeringen till känna att *undervisning om barn och barns behov* bör kunna ingå i juristlinjen.

Enligt den av UHÄ fastställda utbildningsplanen för juristlinjen skall det utöver de obligatoriska kurserna finnas alternativa och valfria kurser. Genom de valfria kurserna skall de studerande få möjlighet att integrera de tidigare studerade juridiska ämnena eller att bredda kunskaperna inom ämnesområden utanför det juridiska fältet. Förutom kurser i juridiska ämnen eller i ämnen med direkt juridisk anknytning kan kurs eller kurser med administrativ, ekonomisk eller social inriktning tillgodoräknas. Även andra kurser kan ingå enligt linjenämndens närmare bestämmande.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1981/82: 982.

Enligt motion 1981/82: 1784 bör riksdagen hemställa att regeringen över-

väger om en obligatorisk kurs i *socialrätt* skall ingå i juristutbildningen (yrkande 2). Vidare bör en översyn göras av utbildning och forskning inom området socialrätt för att anpassa utbildningen till förändringarna inom socialrättens område (yrkande 1).

Vid riksmötet 1980/81 avslog riksdagen (UbU 1980/81:23 s. 15–16) motsvarande motionsyrkanden med hänvisning till att det åligger de centrala och lokala högskolemyndigheterna att svara för att utbildningen anpassas till de krav som yrkeslivet och samhället i övrigt ställer, således även till ändrad lagstiftning. Dessa myndigheter skall alltså pröva om eller i vilken utsträckning utbildning i socialrätt skall ingå i utbildningen inom t. ex. juristlinjen och sociala linjen. Utbildning i socialrätt kan också ges i form av enstaka kurs. Det åligger regionstyrelser och högskoleenheter att pröva denna fråga vid fördelning och disposition av resurserna inom anslaget till bl. a. enstaka kurser. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår även den nu aktuella motionen 1981/82: 1784.

Utbildning för vårdyrken

Läkarutbildningens innehåll tas upp i två motioner. I motion 1981/82: 1116 yrkande 2 hemställs att en obligatorisk kurs i *arbetsmedicin* om sex veckor skall ingå i läkarutbildningen. Förbättrad utbildning i *reumatologi* inom grundutbildningen av läkare yrkas i motion 1981/82: 1810.

En översyn av grundutbildningen av läkare har pågått sedan år 1979. I maj 1982 överlämnade en av UHÄ tillkallad lednings- och samordningsgrupp ett förslag, Förnyad läkarutbildning (UHÄ-rapport 1982: 16). Förslaget är f. n. på remiss och remissvaren skall avlämnas till UHÄ senast den 15 december 1982. Enligt förslaget skall utbildningen inom allmänmedicin, långvårdsmedicin och arbetsmedicin samt utbildningen om det sociala innehållet i hälso- och sjukvården förstärkas. Med hänvisning till att det ankommer på UHÄ att fastställa utbildningsplaner för allmänna utbildningslinjer och på de lokalt utbildningsansvariga att närmare utforma utbildningens detaljer samt till att ett reformarbete beträffande läkarlinjen f. n. pågår föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1981/82: 1116 yrkande 2 och 1981/82: 1810. Utskottet erinrar i sammanhanget om att specialistutbildningen för läkare omfattar bl. a. utbildning till specialist i reumatologi och om att ämnet reumatologi ingår även i vissa andra specialistutbildningar.

I motion 1981/82: 2046 yrkas att *alkoholfrågorna* skall ges större utrymme i vårdutbildningarna. Även i motion 1981/82: 1577 yrkas att vårdutbildningen skall omfatta alkoholfrågor och att de studerande skall få en grundlig information om alkoholsjukdomarnas primära och sekundära symptom. Undervisningen inom sjukvårdsutbildningarna i alkoholfrågor bör enligt motion 1981/82: 1595 förbättras.

Enligt målen för hela sektorn för utbildning för vårdyrken skall utbildningen anordnas så att de studerande skaffar sig en helhetsbild av människan grundad på förståelse för sambandet mellan den enskildes hälsotillstånd och ekonomiska, sociala och andra bakomliggande förhållanden. Utskottet anser att i en sådan helhetssyn innefattas de för samhället och den enskilde allvarliga frågorna om alkoholen och dess skadeverkningar. Betydande sjukvårdsresurser tas i anspråk för vård av människor med sjukdomar och skador som har sin grund i alkoholmissbruk. Utskottet utgår därför självklart från att alkoholfrågor behandlas i vårdyrkesutbildningarna och att de centralt och lokalt utbildningsansvariga beaktar alkoholfrågorna vid den närmare utformningen av utbildningen. Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1981/82: 1577, 1981/82: 1595 och 1981/82: 2046.

Enligt motion 1981/82: 2047 (med motivering i 1981/82: 2018) skall riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om utbildningen av personal inom *vården av och omsorgen om de äldre* i samhället. I motion 1981/82: 2018 anförs att omsorgen om de äldre måste finna nya och okonventionella hjälpformer både av kostnadsskäl och med hänsyn till att de äldres egen kapacitet och förmåga måste tas till vara på ett bättre sätt, t. ex. genom egenvård och friskvård.

Utskottet vill erinra om att utbildningen, inom både gymnasieskolan och högskolan, för social omsorg om de äldre har förändrats och förnyats under de senaste tio åren i enlighet med ändrade vårdformer och ändrade förhållanden för de äldre. Under våren 1982 beslöt riksdagen t. ex. om en ny allmän utbildningslinje, sociala omsorgslinjen, som skall inrättas den 1 juli 1983 (prop. 1981/82: 89, UbU 1981/82: 20, rskr 1981/82: 248). Riksdagen beslöt hösten 1979 om en reformering av vissa medellånga allmänna utbildningslinjer inom vårdsektorn (prop. 1978/79: 197, UbU 1979/80: 7, rskr 1979/80: 100). Beslutet innebar bl. a. att vården av åldrade människor skall belysas inom alla de berörda utbildningarna. Vidare inrättades en ny hälso- och sjukvårdslinje fr. o. m. den 1 juli 1982. Denna linjes inriktning mot allmän hälso- och sjukvård skall enligt riksdagsbeslutet utformas så att de särskilda förhållandena inom långtidssjukvården uppmärksammas. Ett förslag (UHÄ-rapport 1982: 16) till reformerad läkarutbildning har utarbetats av en av UHÄ tillkallad lednings- och samordningsgrupp. Förslaget remissbehandlas f. n. Enligt förslaget skall utbildningen i bl. a. långvårdsmedicin och allmänmedicin samt utbildningen om det sociala innehållet i hälso- och sjukvården förstärkas.

Utskottet utgår från att de centralt och lokalt utbildningsansvariga myndigheterna även fortsättningsvis anpassar vårdyrkesutbildningarna om och i den mån detta föranleds av ändrade vårdformer och ändrade levnadsförhållanden för de äldre. Utskottet anser således inte att riksdagen bör göra det i motion 1981/82: 2047 begärda uttalandet, varför motionen bör avslås.

Psykisk utvecklingsstörning bör enligt motion 1981/82: 1349 behandlas inom utbildningen av sjukgymnaster, antingen inom grundutbildningen eller inom en påbyggnadslinje. Riksdagen bör därför hos regeringen begära att frågan utreds.

Utskottet erinrar om att riksdagen vid föregående riksmöte beslöt att en ny allmän utbildningslinje, rehabiliteringslinjen, med inriktning dels mot sjukgymnastik, dels mot arbetsterapi skall inrättas den 1 juli 1983 (prop. 1981/82: 89 och 100, UbU 1981/82: 20, rskr 1981/82: 248). Förslag till utbildningsplan för den nya linjen skall utarbetas och fastställas av UHÄ. Vid samma tillfälle gav riksdagen regeringen till känna att förslag till utformning av en påbyggnadslinje för sjukgymnaster borde utarbetas. Detta arbete pågår nu inom UHÄ.

Enligt vad utskottet inhämtat ingår utbildning om psykisk utvecklingsstörning i den nuvarande sjukgymnastutbildningen. Frågor om i vilken utsträckning ett visst ämne, t. ex. psykisk utvecklingsstörning, skall ingå i sjukgymnastutbildningen och i vilken eller vilka kurser ämnet skall tas upp ankommer det på de lokalt utbildningsansvariga att avgöra, dvs. på linjenämnden som fastställer kursplaner och på institutionerna som utarbetar förslag till kursplaner och genomför utbildningen. Motion 1981/82: 1349 bör med hänvisning till det anförda avslås av riksdagen.

En skyndsam översyn av *visst innehåll i vårdyrkesutbildningen* begärs i motion 1981/82: 1793.

Ett motsvarande motionsyrkande vid riksmötet 1980/81 avslogs av riksdagen med hänvisning till att kursplan för kurs i allmän utbildningslinje fastställs av linjenämnd och att det i första hand ankommer på de ansvariga lokala myndigheterna att se till att utbildningens innehåll stämmer överens med fastställda planer och att lämpliga undervisningsmetoder används (UbU 1980/81: 29 s. 16). Utskottet föreslår med hänvisning till detta att riksdagen avslår även motion 1981/82: 1793.

Utbildning för undervisningsyrken

Riksdagen bör enligt motion 1981/82: 1102 yrkande 1 som sin mening ge regeringen till känna att en *översyn av förskollärar- och fritidspedagogutbildningarna* bör göras. Motiveringen till yrkandet återfinns i motion 1981/82: 406. I denna motion erinras om att riksdagen hösten 1981 begärde att få en redovisning av socialstyrelsens fortsatta arbete med ett målinriktat innehåll i barnomsorgen (SoU 1981/82: 1, rskr 1981/82: 38). De förändringar i förskolans och fritidshemmens innehåll och arbetssätt som kommer att bli följden av socialstyrelsens arbete måste, enligt motionen, också inverka på förskollärar- och fritidspedagogutbildningarna. Utbildningsplanerna bör därför enligt motionen ses över och göras mera konkreta och innehålla klarläggande beskrivningar av syftet med olika verksamheter/moment i utbildningarna.

Som anförs i motionen begärde riksdagen hösten 1981 att få en redovisning av socialstyrelsens fortsatta arbete med målsättning och riktlinjer m. m. för barnomsorgsverksamheten samt en tidsplan för detta arbete. Socialstyrelsen lämnade den 14 maj 1982 en rapport till regeringen, Utvecklingsplan för barnomsorgen. Denna plan har riksdagen delgivits i regeringens skrivelse 1982/83: 34, som remitterats till socialutskottet. Utvecklingsplanen är en plan för hela 1980-talet med insatser och åtgärder inom olika delområden. Enligt socialstyrelsen är den mest angelägna uppgiften att fullfölja arbetet med det pedagogiska programmet för förskolan, vilket beräknas vara klart vid slutet av år 1983. Ett år senare beräknas ett pedagogiskt program för fritidshemmen föreligga. Socialstyrelsen anser också att förskollärar- och fritidspedagogutbildningen bör ses över på central nivå, bl. a. på grund av de förändringar som kan bli aktuella vid socialstyrelsens fortsatta arbete med pedagogiska program och utvecklingsplaner. I detta sammanhang har socialstyrelsen anfört att det är angeläget att stimulera barnskötare att vidareutbilda sig och att frågan om gemensam utbildning för personal i barngruppsarbete är viktig och bör aktualiseras vid en översyn av grundutbildning och vidareutbildning.

Vid den revidering av samtliga utbildningsplaner för allmänna utbildningslinjer som nyligen påbörjats inom UHÄ kommer även utbildningsplanerna för förskollärarlinjen och fritidspedagoglinjen att ses över. Detta kommer således att ske parallellt med socialstyrelsens arbete med pedagogiska program för barnomsorgen.

Mot bakgrund av det redovisade arbetet inom socialstyrelsen med barnomsorgens mål och innehåll och inom UHÄ med översyn av de aktuella utbildningarna föreslår utskottet att yrkande 1 i motion 1981/82: 1102 om en översyn av förskollärarlinjens och fritidspedagoglinjens utbildningsplaner bör avslås av riksdagen.

Riksdagen bör enligt motion 1981/82: 675 (med motivering i 1981/82: 674) uttala att *utbildningen av förskollärare och fritidspedagoger* skall samordnas och *förlängas* till fyra år (yrkande 1). Vidare bör riksdagen begära förslag om att barnomsorgspersonal som inte har förskollärar- eller fritidspedagogutbildning skall få gå igenom sådan utbildning med bibehållen lön (yrkande 2).

Riksdagen har vid ett flertal tillfällen avslagit motsvarande motionsyrkanden (senast SoU 1981/82: 1 s. 24–25 och UbU 1981/82: 25 s. 6) med hänvisning till den reform av de aktuella utbildningarna som skedde i samband med att utbildningarna den 1 juli 1978 överfördes till högskolan (prop. 1976/77: 76, UbU 1976/77: 29, rskr 1976/77: 333) och till att frågan om fortbildning av anställd personal är en förhandlingsfråga. Utskottet hänvisar nu till dessa tidigare ställningstaganden och till det pågående arbetet inom socialstyrelsen med mål och innehåll i barnomsorgen och det samtidiga arbetet inom UHÄ med översyn av utbildningarna till förskollärare och fritidspedagoger. Därmed avstyrks motion 1981/82: 675.

Utbildningen av barnomsorgspersonal och lärare skall enligt motion 1981/82: 354 i större utsträckning omfatta kunskap om *handikapp och utvecklingsstörningar* hos barn.

Enligt 15 § socialtjänstlagen (1980: 620) skall barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling anvisas plats i förskola eller fritidshem med förtur om inte barnets behov av sådant stöd tillgodoses på annat sätt.

I utbildningsplanerna för förskollärarlinjen och fritidspedagoglinjen föreskrivs att frågor om människor som på grund av handikapp har behov av särskilt stöd skall uppmärksammas i utbildningen. Enligt en skrivelse den 17 februari 1982 till regeringen avser UHÄ överväga en förstärkning av momenten om handikapp m. m. i förskollärar- och fritidspedagogutbildningarna vid översynen av utbildningsplanerna. UHÄ avser också, enligt denna skrivelse, att stimulera lokala och regionala instanser att anordna enstaka kurser inom det aktuella området. I regeringens skrivelse 1982/83: 34 om socialstyrelsens fortsatta arbete med mål för och innehåll i barnomsorgen anför föredragande statsrådet att det är en angelägen uppgift för socialstyrelsen att klargöra olika frågeställningar, däribland personalutbildningsfrågor, när det gäller barn med behov av särskilt stöd. Socialstyrelsen avser att utarbeta fortbildningsmaterial i sådana frågor för att öka personalens kunskaper.

I utbildningsplanerna för bl. a. lågstadie- och mellanstadielärarlinjerna uttalas att utbildningen skall behandla frågor som sammanhänger med undervisning av elever med olika förutsättningar. Specialundervisningens innehåll, arbetssätt och organisation bör alla studerande bli så förtrogna med att de i sitt kommande yrke kan hjälpa elever med handikapp. I den personalutbildning som erbjuds lärare finns särskilda kurser i specialpedagogik.

Utskottet anser mot bakgrund av den här gjorda redovisningen av existerande utbildningsplaner, pågående översynsarbete m. m. att motion 1981/82: 354 inte bör föranleda något uttalande från riksdagens sida varför motionen avstyrks.

Livsåskådningsfrågorna bör enligt motionerna 1981/82: 309 och 1981/82: 2095 (med motivering i 1981/82: 2094) få ett tillräckligt utrymme i förskollärarutbildningen för att de blivande förskollärarna skall bli förberedda på sin uppgift att ta upp barnens livsfrågor och få så goda kunskaper att de klarar denna uppgift väl.

När riksdagen år 1977 beslöt om en förändrad förskollärarutbildning (prop. 1976/77: 76, UbU 1976/77: 29, rskr 1976/77: 333) anförde föredragande statsrådet bl. a. att de studerande bör få beredskap för att sakligt och ärligt möta barns och ungdomars spontana intresse för livsfrågor samt religiösa förhållningssätt och traditioner. Vidare borde också frågan om den religiösa begreppsbildningen ägnas uppmärksamhet i utbildningen med utgångspunkt i barnens egen erfarenhetsvärld och utvecklingsnivå.

I socialstyrelsens nyssnämnda skrivelse den 14 maj 1982 till regeringen om en utvecklingsplan för barnomsorgen redovisas de mål för förskolans pedagogiska program som skall vidareutvecklas i det fortsatta arbetet. Socialstyrelsen har därvid gjort en indelning i fem ämnesområden, av vilka omvärldsorientering är ett. Inom detta område har enligt socialstyrelsen ett arbete redan påbörjats som behandlar etiska frågor. Utskottet förutsätter att om detta arbete leder till ändrade eller mera preciserade mål för förskolan inom ämnet etik, liksom inom andra verksamhetsområden inom förskolan, detta också beaktas vid UHÄ:s översyn av utbildningsplanen för förskollärarlinjen. Mot den här redovisade bakgrunden föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1981/82: 309 och 1981/82: 2095.

Inom förskollärarutbildningen bör *barndans* införas som särskilt ämne enligt motion 1981/82: 759. Vidare bör redan verksamma förskollärare erbjudas fortbildningskurser i detta ämne. Motionärerna motiverar sina förslag med att dansen har stor betydelse för barnens känslomässiga, sensomotoriska och intellektuella utveckling.

I förskollärarutbildningen ingår i dag ämnet rörelse i ämnesblocket kommunikation. I socialstyrelsens utvecklingsplan för barnomsorgen har, som tidigare nämnts, en indelning i fem ämnesområden gjorts för det fortsatta arbetet med ett pedagogiskt program för förskolan. Inom ett av dessa ämnesområden, nämligen ljud och rörelse, har ämnena ljud och rytm, sång, musik, rytmik samt dans tagits upp. I det fortsatta arbetet avser socialstyrelsen att utarbeta skrifter riktade till förskolans personal samt fortbildningsmaterial, informationsmaterial m. m. I den mån arbetet inom socialstyrelsen med program för barnomsorgen innebär någon sådan förändring av förskolans arbetssätt att det bör påverka förskollärarutbildningen förutsätter utskottet att detta beaktas vid arbetet inom UHÄ med översyn av utbildningsplanen för förskollärarlinjen.

Utskottet föreslår med hänvisning till det anförda att riksdagen avslår motion 1981/82: 759.

Enligt motion 1981/82: 1814 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna att lärarnas tjänstgöring i grundskolan i större utsträckning bör vara *stadieövergripande* och att personalutbildningen skall inriktas mot att underlätta sådan *tjänstgöring* (yrkande 1). Vidare bör riksdagen begära förslag om en förändrad lärarutbildning och vidareutbildning av lärare med samma inriktning (yrkande 3).

Frågor om lärares tjänstgöring över stadiegränser och om lärarutbildning bereds f. n. inom regeringskansliet på grundval av 1974 års lärarutbildningsutrednings (LUT 74) betänkande (SOU 1978: 86), Lärare för skola i utveckling, samt remissyttrandena över detta. Den samlade beredningen av hithörande frågor bör enligt utskottets mening inte nu föregripas genom något uttalande från riksdagen. Yrkandena 1 och 3 i motion 1981/82: 1814 bör därför avslås av riksdagen.

I två motioner tas upp frågan om utbildning i Sverige i *montessoripedagogik*. I motion 1981/82: 756 begärs åtgärder för att få till stånd påbyggnadskurser i montessoripedagogik för redan utbildade klasslärare. Enligt motion 1981/82: 1000 bör riksdagen begära åtgärder för att montessorilärare skall kunna utbildas i Sverige inom förskollärar- och klasslärarutbildningen i högskolan.

Riksdagen beslöt år 1981 om en ändrad ansvarsfördelning för pedagogiskt utvecklingsarbete och för personalutbildning (prop. 1980/81: 97, UbU 1980/81: 37, rskr 1980/81: 385). Reformen trädde i kraft den 1 juli 1982. Syftet med reformen är bl. a. att förenkla beslutsformerna och att decentralisera ansvaret för genomförandet av utvecklingsarbete och personalutbildning. Skolöverstyrelsen (SÖ) har fått regeringens uppdrag att bl. a. utfärda och på lämpligt sätt förse skolmyndigheter och berörd personal med en förteckning över utbildning för vilken lön utan avdrag eller med B-avdrag utgår vid ledighet. Av denna förteckning framgår att lärare i grundskolan kan genomgå individinriktad fortbildning avseende bl. a. utvecklingsplanering, arbetsformer och arbetssätt m. m. under sammanlagt tio veckor (fem veckor med lön utan avdrag och fem veckor med lön med B-avdrag). SÖ skall också kartlägga utbildningsbehovet. Detta behov jämte SÖ:s prioriteringar på personalutbildningsområdet framläggs årligen för regeringens och riksdagens ställningstaganden. SÖ:s kartläggning utgör också en viktig information för utbildningsanordnarna, kommunerna och skolorna om angelägna personalutbildningsbehov. Enligt uppgift från SÖ kommer i den samlade informationen om personalutbildning för budgetåret 1983/84 att anges att den individinriktade fortbildningen kan avse särskilda metodsystem, t. ex. montessoripedagogik.

Utskottet har erfarit att högskolan för lärarutbildning i Stockholm med företrädare för kommuner i regionen kommer att ta upp frågan om anordnandet av en kurs i montessoripedagogik. Man kommer därvid att efterhöra intresset för en sådan kurs och diskutera lämplig längd på kursen samt vilka finansieringsformer som står till buds.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1981/82: 756 om en påbyggnadskurs i montessoripedagogik.

Vad gäller frågan om en reguljär lärarutbildning inom högskolan med inriktning mot montessoripedagogik har utskottet i det föregående redovisat att det är linjenämnderna som inom de ramar som utbildningsplanerna ger utformar lokala planer och kursplaner för utbildningen. Viss information om montessoripedagogik ges i lärarutbildningen. Med hänvisning härtill och till att frågan om en reformering av lärarutbildningen bereds inom regeringskansliet föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1981/82: 1000.

En översyn bör enligt motion 1981/82: 676 yrkande 2 göras av *musikämnets ställning* inom lärarutbildningen. Motionärerna hänvisar dels till att

bristen på utbildade musiklärare är stor, dels till att klasslärare i sin utbildning väljer ettdera av ämnena musik och gymnastik.

I UHÄ:s anslagsframställning för budgetåret 1983/84 konstateras, liksom i motionen, att bristen på musiklärare är stor, varför en fortsatt utbyggnad av utbildningen föreslås. På regeringens uppdrag kommer UHÄ att redovisa utbildade musiklärares benägenhet att tjänstgöra som musiklärare samt att lämna förslag till åtgärder för att stimulera dem att i ökad utsträckning tjänstgöra i skolan.

Skolan kan enligt läroplanen för grundskolan, Lgr 80, göra många viktiga insatser på det kulturella området. Ett speciellt ansvar för att förverkliga de kulturpolitiska uppgifterna har de ämnen som skall utveckla elevernas uttrycks- och kommunikationsförmåga, t. ex. ämnet musik. Enligt målen för ämnet musik syftar undervisningen till att få eleverna att använda flera av musikens olika uttrycksmedel samt att vårda röst och tal. Undervisningen skall låta eleverna uppleva glädje och gemenskap och ge alla möjlighet att medverka aktivt. Skolans musikliv skall stimulera eleverna till kontakt med musik även efter avslutad skolgång. På grundskolans låg- och mellanstadier undervisar klasslärare i ämnet musik. Det är därför enligt utskottets uppfattning angeläget att detta beaktas i klasslärarutbildningen.

Frågor om grundutbildning m. m. av bl. a. de olika lärarkategorier som undervisar i musik är under beredning inom UHÄ och regeringskansliet. Med hänvisning härtill föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1981/82: 676 yrkande 2.

Religionskunskapen bör enligt motion 1981/82: 418 yrkande 1 få ett ökat utrymme i den framtida lärarutbildningen och även ses över i vad gäller innehåll och metodik för att bättre förbereda lärarna att undervisa i *religionskunskap* i enlighet med den nya läroplanen för grundskolan, Lgr 80.

Utskottet förutsätter att de centralt och lokalt ansvariga för utbildnings- och kursplaner för lärarutbildningen anpassar innehållet i utbildningen till Lgr 80 utan att riksdagen gör något särskilt uttalande i frågan. Detta gäller såväl ämnet religionskunskap som andra ämnen. Riksdagen bör därför avslå yrkande 1 i motion 1981/82: 418. Utskottet vill i sammanhanget erinra om de möjligheter som finns för redan utbildade lärare att delta i personalutbildning i t. ex. religionskunskap och livsåskådningsfrågor.

Riksdagen bör enligt motion 1981/82: 421 uttala att *försvars- och säkerhetspolitik* skall ingå i samhällskunskapslärarnas utbildning.

I läroplanen för grundskolan, Lgr 80, finns föreskrivet att undervisningen i de samhällsorienterande ämnena på högstadiet skall omfatta "Fred och försvar: Politisk spänning och militära resurser i världen. Internationella strävanden i frågor om fred och samarbete. Den svenska neutralitetspolitiken, totalförsvaret och säkerhetspolitiken i övrigt. Hur samhället fungerar i kriser och krig." Eftersom både Lgr 80 och läroplanen för

gymnasieskolan är vägledande för dem som har ansvaret för lärarutbildningens innehåll förutsätter utskottet att freds- och försvarsfrågor bereds den plats i lärarutbildningen som är rimlig utan att riksdagen gör ett särskilt uttalande i just denna fråga. Riksdagen bör därför avslå motion 1981/82: 421. Som en information i sammanhanget kan nämnas att totalförsvarets upplysningsnämnd har givit ut en skrift "Varför har vi ett försvar?" och att denna skrift sänds till alla 17-åringar.

I gymnastiklärarutbildningen bör *handikappkunskap* enligt motion 1981/82: 987 yrkande 1 vara obligatorisk. En översyn av utbildningen för den personal som har ansvar för elevernas fysiska träning yrkas i motion 1981/82: 1363. Översynen av utbildningen för dessa lärare skall syfta till att göra det möjligt för alla elever att kunna delta i gymnastik och idrott.

Utskottet erinrar om att utbildningsplanen för gymnastiklärarutbildningen, liksom utbildningsplanerna för alla lärarutbildningar, föreskriver att utbildningen skall behandla frågor som sammanhänger med undervisning av elever med olika förutsättningar. Alla studerande bör bli så förtrogna med specialundervisningens innehåll, arbetssätt och organisation att de i sitt kommande yrke kan hjälpa elever med handikapp. Enligt vad utskottet inhämtat finns innevarande läsår en enstaka kurs vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm avsedd för gymnastiklärare rörande specialundervisning/fysisk träning för elever med psykiska eller fysiska handikapp. Mot bakgrund av det redovisade anser utskottet inte att något sådant uttalande som begärs i motionerna behöver göras, varför motionerna 1981/82: 987 yrkande 1 och 1981/82: 1363 bör avslås av riksdagen.

I motion 1981/82: 987 yrkas också att riksdagen uttalar vikten av ett effektivt fungerande samarbete mellan sjukgymnaster och gymnastiklärare i vad gäller handikappade elevers fysiska träning (yrkande 2).

Frågor, som gäller i hur stor utsträckning handikappade elever skall delta i skolans idrottsundervisning och vilket stöd från olika kategorier av personal eleverna skall få, avgörs lokalt. Riksdagen bör därför inte göra det begärda uttalandet utan avslå yrkande 2 i motion 1981/82: 987.

Enligt motion 1981/82: 1362 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna behovet av en översyn av utbildningen av *industri- och hantverkslärare*. Översynen skall avse både dimensioneringen av utbildningen samt dess innehåll och längd. Vidare bör den avse forskningsanknytning samt samarbete med yrkestekniska högskolor, tekniska gymnasier, företag m. m. I motionen tas slutligen upp frågan om utbildning av instruktörer och handledare i inbyggd utbildning i gymnasieskolan. Motionärerna anser att denna utbildning bör decentraliseras och genomföras i nära samarbete med företag, branschorganisationer, fackliga organisationer m. m.

Utskottet erinrar om att planeringsramen för industri- och hantverkslärarlinjen har ökats för innevarande läsår. I anslagsframställningen för budgetåret 1983/84 har UHÄ omprövat det framtida behovet av industri-

och hantverkslärare och anfört att behovet på längre sikt inte är så stort som det bedömdes vara i föregående års anslagsframställning. Inför läsåret 1983/84 har dock UHÄ föreslagit en ytterligare ökning av planeringsramen från 506 till 536 nybörjarplatser för att motverka brist på lärare på kortare sikt. UHÄ har också anfört att samverkan mellan industri- och hantverkslärarlinjen och yrkesteknisk högskoleutbildning bör prövas på några orter nästa läsår. Frågan om innehåll m. m. i industri- och hantverkslärarutbildningen liksom frågan om utbildning av instruktörer och handledare i inbyggd utbildning i gymnasieskolan har aktualiserats av LUT 74, vars förslag f. n. bereds inom regeringskansliet. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1981/82: 1362.

I en framtida förändrad utbildning för syo-funktionärer bör enligt motion 1981/82: 760 utbildningen i *medicinsk studie- och yrkesorientering* (syo) förlängas och förbättras. Motionärerna hävdar att många ungdomar på grund av bristande vägledning får utbildning till yrken som senare visar sig medföra problem för dem av medicinsk art.

Enligt SÖ:s föreskrifter och anvisningar (SÖ-FS 1978: 23) för skolhälsovårdens medverkan i skolans syo är medicinsk syo en naturlig del i skolhälsovården. Skolhälsovårdens medverkan skall ses som den medicinska delen av skolans syo-program. Syftet med medicinsk vägledning är att uppmärksamma sambanden mellan hälsa och val av studieväg eller yrkesområde. Den omfattar både allmänt förebyggande och personligt vägledande insatser. Detta innebär enligt föreskrifterna samverkan mellan skolans befattningshavare och samarbete med elever och föräldrar samt med företrädare för olika samhällsinstitutioner. Målet för skolhälsovårdens medverkan i syo-arbetet skall vara att söka förebygga medicinskt ogynnsamma studie- och yrkesval och därmed de sociala konsekvenser som detta kan innebära för den enskilde. Medicinsk syo omfattar alla elever. Eleverna skall informeras om att medicinsk syo är en del av skolhälsovården. I föreskrifterna anges vid vilka tidpunkter under elevernas skolgång som den medicinska syon skall fördjupas och vilka elevgrupper som särskilt skall beaktas och följas.

Det är således inte syo-funktionärerna som i första hand har ansvar för den medicinska delen av skolans syo-program men de är självfallet delaktiga i skolans totala ansvar för syo-arbetet inkl. medicinsk syo och i det lagarbete som skolans syo måste innebära.

Utskottet har inhämtat att undervisning om medicinsk syo i dag ingår i utbildning av syo-funktionärer. Utskottet förutsätter att sådan undervisning kommer att ingå även i en framtida förändrad utbildning av syo-funktionärer, på det sätt och i den omfattning ansvariga myndigheter bedömer lämpligt, utan att riksdagen gör något särskilt uttalande därom.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1981/82: 760.

Övriga frågor om högskoleutbildning m. m.

Riksdagen bör enligt motion 1981/82: 981 hos regeringen begära att praktisk *invandrarkunskap* skall ingå i utbildning av all sjukvårdspersonal liksom i utbildningen av annan personal som kommer i kontakt med invandrare, t. ex. poliser, tullpersonal, lärare, arbetsförmedlare och socialarbetare.

Utbildningsplaner för allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer inom högskolan fastställs av UHÄ, varefter de lokala högskolemyndigheterna svarar för den närmare utformningen av utbildningen. I utbildningsplanerna för alla lärarutbildningar föreskrivs att människans situation och livsvillkor som individ och samhällsmedlem skall uppmärksammas i utbildningen samt att situationen i skola och samhälle för elever med olika etnisk, språklig, kulturell och religiös bakgrund skall uppmärksammas särskilt.

Som utskottet redovisade förra året i betänkandet UbU 1981/82: 3 ägnar UHÄ särskild uppmärksamhet åt frågor rörande kunskaper om invandrare vid den kontinuerliga översynen av utbildningsplanerna. I samverkan mellan UHÄ, statens invandrarverk och regionstyrelsernas kanslier har vidare regionala konferenser genomförts i avsikt att fördjupa och förstärka kunskaperna i invandrarfrågor hos de lokalt utbildningsansvariga.

Vissa av de i motionen nämnda personalkategorierna utbildas inte på allmänna utbildningslinjer inom högskolan. I dessa fall ansvarar resp. myndighet för den närmare utformningen av den utbildning som faller inom myndighetens ansvarsområde.

Utskottet vill erinra om att ett antal kommittéer f. n. behandlar frågor som rör invandrare och det svenska samhället ur olika aspekter, t. ex. diskrimineringsutredningen (A 1978: 06), som avslutar sitt arbete under år 1983, invandrarpolitiska kommittén (A 1980: 04), som avslutar sitt arbete ett år senare samt språk- och kulturarvsutredningen (U 1981: 04).

Utskottet föreslår att riksdagen med hänvisning till vad utskottet nu anfört avslår motion 1981/82: 981.

Jämställdhets- och könsrollsfrågor bör enligt motionerna 1981/82: 776 yrkande 1 och 1981/82: 980 ingå i all lärarutbildning. Enligt motion 1981/82: 776 skall sådana frågor också ingå i vidareutbildning och fortbildning av lärare. Enligt yrkande 2 i samma motion skall åtgärder vidtas för att minska *snedrekryteringen till lågstadielärarlinjen.*

Enligt motion 1981/82: 1008 yrkande 3 bör riksdagen uttala att jämställdhetsaspekter skall finnas med i de företags- och nationalekonomiska kursprogrammen från gymnasie- till doktorandnivå.

Enligt läroplanen för gymnasieskolan, Lgy 70, bör skolan verka för jämställdhet mellan män och kvinnor – i familjen, på arbetsmarknaden och inom samhällslivet i övrigt. Skolan bör orientera om könsrollsfrågan och stimulera eleverna att debattera och ifrågasätta rådande förhållanden.

Utbildningsplaner för allmänna utbildningslinjer fastställs, som utskottet inledningsvis redovisat, av UHÄ. Det ankommer således på UHÄ att i utbildningsplanerna ange om undervisning i jämställdhetsfrågor skall ingå i en viss linje. Så har t. ex. skett beträffande samtliga linjer inom sektorn för utbildning för undervisningsyrken. Där föreskrivs att de olikheter i mäns och kvinnors situation och villkor i och utanför skolan, som påverkar studie- och yrkesvalet och de olika rollerna i familj, arbete och samhällsliv, skall uppmärksammas särskilt i utbildningen.

Jämställdhetsfrågor kan också tas upp i kursplanerna för de kurser som ingår i linje. Det åligger linjenämnderna att svara för innehållet i kursplanerna.

Utskottet erinrar om att UHÄ år 1977 redovisade ett handlingsprogram för jämställdhet, Förändring för jämställdhet, UHÄ-rapport 1977: 4, vilket får förutsättas bli beaktat när UHÄ utarbetar och ser över utbildningsplaner för de allmänna utbildningslinjerna.

Enligt förordningen (SFS 1982: 608) om statsbidrag till lokal skolutveckling kan skolstyrelserna bevilja ledighet med lön utan avdrag i upp till fem veckor för deltagande i kurser i t. ex. jämställdhetsfrågor.

Utskottet erinrar slutligen om att studieplaner för forskarutbildning i olika ämnen fastställs lokalt av fakultets- eller sektionsnämnd.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1981/82: 776 yrkande 1, 1981/82: 980 och 1981/82: 1008 yrkande 3.

Riksdagen har tidigare behandlat frågan om åtgärder för att motverka snedrekrytering till vissa utbildningar. Vid riksmötet 1980/81 avslogs ett motionsyrkande i frågan med hänvisning till att beslut om sådana ändringar av antagningssystemet måste föregås av försöksverksamhet och att det ankommer på regeringen att besluta om försöksverksamhet (UbU 1980/81: 39 s. 5–6). I UHÄ:s handlingsprogram för jämställdhetsfrågor sägs att UHÄ i det fortsatta utvecklings- och översynsarbetet skall uppmärksamma frågor om en jämnare könsmässig rekrytering till högskoleutbildning. Utskottet föreslår att riksdagen med hänvisning till det anförda avslår motion 1981/82: 776 yrkande 2.

Riksdagen skall enligt motion 1981/82: 1380 hos regeringen begära förslag om utbildning m. m. för *gäststuderande* grundade på gäststuderandekommitténs (U 1978: 03) betänkande (Ds U 1981: 8) Utländsk studerande i Sverige.

Sedan gäststuderandekommitténs förslag remissbehandlats under våren 1982 bereds förslag och remissyttranden f. n. inom regeringskansliet. Enligt vad utskottet inhämtat kommer denna beredning inte att hinna avslutas under hösten 1982. Besked om vilka särpropositioner som avses lämnas under våren 1983 lämnas först i januari månad 1983. Med hänvisning till pågående beredningsarbete föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1981/82: 1380.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande ämnet regional planering vid tekniska högskolan i Stockholm (KTH) avslår motion 1981/82: 764,
2. att riksdagen beträffande teknikhistoria i civilingenjörsutbildningen avslår motion 1981/82: 358 yrkande 1,
3. att riksdagen beträffande humanistiska och samhällsvetenskapliga inslag i civilingenjörsutbildningen avslår motion 1981/82: 1344,
4. att riksdagen beträffande konsumentekonomiska inslag i ekonomisk högskoleutbildning avslår motionerna 1981/82: 578 yrkande 1 och 1981/82: 581,
5. att riksdagen beträffande undervisning inom juristlinjen om barn och barns behov avslår motion 1981/82: 982,
6. att riksdagen beträffande socialrätt inom juristlinjen avslår motion 1981/82: 1784,
7. att riksdagen beträffande arbetsmedicin inom läkarlinjen avslår motion 1981/82: 1116 yrkande 2,
8. att riksdagen beträffande reumatologi inom läkarlinjen avslår motion 1981/82: 1810,
9. att riksdagen beträffande information och undervisning inom vårdyrkesutbildningarna om alkoholfrågor avslår motionerna 1981/82: 1577, 1981/82: 1595 och 1981/82: 2046,
10. att riksdagen beträffande utbildningen av personalen för vård och omsorg om de äldre avslår motion 1981/82: 2047,
11. att riksdagen beträffande undervisning inom sjukgymnastutbildning om psykisk utvecklingsstörning avslår motion 1981/82: 1349,
12. att riksdagen beträffande visst innehåll i vårdyrkesutbildningen avslår motion 1981/82: 1793,
13. att riksdagen beträffande översyn av förskollärar- och fritidspedagogutbildningarna avslår motion 1981/82: 1102 yrkande 1,
14. att riksdagen beträffande förlängd förskollärar- och fritidspedagogutbildning m. m. avslår motion 1981/82: 675,
15. att riksdagen beträffande undervisning i lärar- och förskollärarutbildningen om handikapp och utvecklingsstörning avslår motion 1981/82: 354,
16. att riksdagen beträffande livsåskådningsfrågor i förskollärarutbildningen avslår motionerna 1981/82: 309 och 1981/82: 2095,
17. att riksdagen beträffande barndans i förskollärarutbildningen avslår motion 1981/82: 759,
18. att riksdagen beträffande stadieövergripande tjänstgöring m. m. avslår motion 1981/82: 1814 yrkandena 1 och 3,

19. att riksdagen beträffande utbildning i montessoripedagogik avslår motionerna 1981/82: 756 och 1981/82: 1000,
20. att riksdagen beträffande musikämnets ställning m. m. i lärarutbildning avslår motion 1981/82: 676 yrkande 2,
21. att riksdagen beträffande religionskunskap i lärarutbildningen avslår motion 1981/82: 418 yrkande 1,
22. att riksdagen beträffande undervisning inom samhällskunskapslärarutbildningen i försvars- och säkerhetspolitik avslår motion 1981/82: 421,
23. att riksdagen beträffande handikappkunskap i utbildningen av lärare som undervisar i gymnastik m. m. avslår motionerna 1981/82: 987 och 1981/82: 1363,
24. att riksdagen beträffande industri- och hantverkslärarutbildning m. m. avslår motion 1981/82: 1362,
25. att riksdagen beträffande undervisning om medicinsk studie- och yrkesorientering (syo) inom utbildningen av syo-funktionärer avslår motion 1981/82: 760,
26. att riksdagen beträffande invandrarkunskap i vissa utbildningar avslår motion 1981/82: 981,
27. att riksdagen beträffande jämställdhets- och könsrollsfrågor i lärarutbildning avslår motionerna 1981/82: 776 yrkande 1 och 1981/82: 980,
28. att riksdagen beträffande jämställdhets- och könsrollsfrågor i ekonomiutbildningar avslår motion 1981/82: 1008 yrkande 3,
29. att riksdagen beträffande snedrekryteringen till lågstadielärarutbildningen avslår motion 1981/82: 776 yrkande 2,
30. att riksdagen beträffande gäststuderande avslår motion 1981/82: 1380.

Stockholm den 24 november 1982

På utbildningsutskottets vägnar
GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Kerstin Göthberg (c), Per Unckel (m), Lars Gustafsson (s), Rune Rydén (m), Helge Hagberg (s), Lennart Bladh (s), Birgitta Rydle (m), Pär Granstedt (c), Lars Svensson (s), Björn Samuelsson (vpk), Göran Persson (s), Gunnar Hökmark (m), Ingvar Johnsson (s) och Kenth Skårvik (fp).

Reservationer

1. Förlängd förskollärar- och fritidspedagogutbildning m. m. (mom. 14)

Björn Samuelsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar "Riksdagen har" och slutar "motion 1981/82: 675" bort ha följande lydelse:

Personal inom barnomsorgen borde enligt utskottets mening få en enhetlig utbildning såsom föreslås i motion 1981/82: 675. En sådan utbildning bör vara fyraårig med sammanlagt ett års praktik under studietiden. Utskottet anser att en sådan utbildning antingen bör göras så bred att den även rymmer utbildning för fritidspedagoger eller få en särskild inriktning det sista studieåret för dem som skall bli fritidspedagoger.

Vid den översyn av förskollärar- och fritidspedagogutbildningarna som skall ske på grundval av kommande program för barnomsorgen bör enligt utskottets mening förslag till en förlängd och samordnad utbildning i enlighet med vad som föreslås i motion 1981/82: 675 utarbetas.

Utskottet instämmer också med den uppfattning som kommer till uttryck i motionen och i socialstyrelsens skrivelse till regeringen den 14 maj 1982, nämligen att frågan om gemensam utbildning för personal i barngruppsarbete är viktig och att det är angeläget att personal med barnskötarutbildning stimuleras att vidareutbilda sig till förskollärare. Kravet i motion 1981/82: 675 att barnskötare och personal utan utbildning skall få vidareutbilda sig och under studietiden erhålla ersättning motsvarande lön utan avdrag anser utskottet väl motiverat. Utskottet anser därför att regeringen bör vidta åtgärder för att så skall kunna ske.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. att riksdagen beträffande förlängd förskollärar- och fritidspedagogutbildning m. m. med bifall till motion 1981/82: 675 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Undervisning inom samhällskunskapslärarutbildningen i försvars- och säkerhetspolitik (mom. 22)

Per Unckel, Rune Rydén, Birgitta Rydle och Gunnar Hökmark (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar "I läroplanen" och på s. 18 slutar "alla 17-åringar" bort ha följande lydelse:

I läroplanen för grundskolan, Lgr 80, finns föreskrivet att undervisningen i de samhällsorienterande ämnena på högstadiet skall omfatta "Fred och försvar: Politisk spänning och militära resurser i världen. Internationella strävanden i frågor om fred och samarbete. Den svenska neutralitetspolitiken, totalförsvaret och säkerhetspolitiken i övrigt. Hur samhället

fungerar i kriser och krig." För att denna utbildning skall bli meningsfull krävs att samhällskunskapslärarna har tillräckliga kunskaper om försvars- och säkerhetspolitik. I dag är detta inte alltid fallet. Vid UHÄ:s översyn av utbildningsplanerna bör därför denna fråga uppmärksammas. För att skapa bättre förutsättningar för utbildningen om försvars- och säkerhetsfrågor bör riksdagen med bifall till motion 1982/83: 421 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet här anfört.

dels att utskottets hemställan under 22 bort ha följande lydelse:

22. att riksdagen beträffande undervisning inom samhällskunskapslärarutbildningen i försvars- och säkerhetspolitik med bifall till motion 1982/83: 421 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilt yttrande

Utbildning i montessoripedagogik (mom. 19)

Per Unckel, Rune Rydén, Birgitta Rydle och Gunnar Hökmark (alla m) anför:

Det är betydelsefullt för det svenska skolväsendet och för dynamiken i detta att alternativ pedagogik kan prövas. Intresset för montessoripedagogiken har ökat kraftigt de senaste åren. Montessoriutbildning anordnas f. n. för förskollärare i första hand i Italien, England och Frankrike och för klasslärare endast i Italien. Det är således angeläget att olika vägar prövas för att inom Sverige ge förskollärare och klasslärare möjlighet att tillägna sig montessoripedagogikens arbetsmetoder och synsätt.

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1982